

Långholmen, vagnslidret till Slattefors herrgård.

Byggnader/arkitektur

En av många byggnader som alltid följt mig är de vackra ekonomibyggnaderna till Slattefors herrgård i Landeryd socken. Jag är bördig från platsen och har passerat byggnaderna hundratals gånger på väg mot fiske vid Slattefors kraftstation eller på kurs till eller från den motorcykelförening som samlade oss motorintresserade ungdomar i trakten.

Det finns för presentationen skäl att backa denna historia bortom artikelns inledning. Gårdens tidigaste namn var Forsa, rimligtvis efter fallet i Stångån vid platsen. När ätten Slatte övertog gården på 1500-talet ändrades namnet till Slattefors. Efter *Slattarna* kom gårdens ägare att från 1761 avlösas bortom redogörelse för denna artikel. För vår byggnads förhistoria stannar vi till vid landshövding Carl von Nieroth. Denne kom i besittning av Slattefors 1818. År 1820 lät han bygga nuvarande herrgård. Hur herrgårdens fägård tog sig ut vid den tiden är okänt. Eftersom gården inte genomgått några jordbruksskiften saknas kartor av det slaget. Redan år 1823 gick gården oavsett över i släkten Bielkes ägo. Genom livstidsköp av Förråd säteri i Östra Harg socken år 1825 överförde änkeriksråddinnan Fredrika Eleonora Bielke, född von Düben, fideikommisset till Slattefors. (Den här sista meningen behöver vi dödliga inte ta hänsyn till).

En första inblick över gårdens bebyggelsemässiga situation får vi genom den ekonomiska härdaskartan, som för Landeryd upprättades mellan åren 1869-1877. Om vi har förtroende för kartans riktighet ses herrgården, flankerad av flyglar, varav den norra rimligtvis kvarstår. Invid landsvägen markeras ett par numera försvunna grindstugor. På andra sidan vägen ligger fägården med lider, ladugård, loge, magasin och längst i öster möjligen en smedja.

Fägårdens bebyggelsen torde i sin helhet omdanats efter härdaskartans tillkomst till det vi nu levande upplevt. Enligt uppgift genom socknens hembygdsförening uppfördes en ny ladugård 1892. Ett intilliggande magasin stod enligt samma källa färdigt 1912. Någon datering av artikelns objekt har inte gått att finna, men rimligtvis uppfördes det inom samma period.

Länge bestod således herrgårdens nya fägård av en magnifik ladugård flankerad av Långholmen och ett motstående sädesmagasin. Vid 23.30-tiden den 7 juni 1988 gick larmet att den stora ladugården och logen stod i våldsamt brand. Byggnaderna gick inte att rädda. Dessbättre var inga djur stallade vid tiden, men 100 ton hö hade fyllt logen endast dagar före branden. Störst skada utgjordes dock av de byggnadshistoriska värden som gick förlorade och att grunden för fortsatt drift på platsen omintetgjordes. Än sorgligare blev historien när det senare framkommit att branden varit anlagd genom oförsiktighet eller vilje av en ungdom i trakten.

Därmed var anläggningens öde egentligen beseglat. Det var inte ekonomiska tider att uppföra ny ladugård på utgården. De bägge kvarstående byggnaderna fick förfalla. De nya ägarna av den avstyckade herrgården räddade sädesmagasinet 2006, genom att flytta byggnaden ett 100-tal meter till herrgårdens tomtmark. Den fick ny funktion som stämmingsfull festlokal i familjens erbjudna arrangemang för bemärkta händelser. Kvar står lidret, allt skevare för varje år.

Det är självklart att så länge Slattefors ekonomiska bas hade sin grund i lantbruk hade dess ekonomibyggnader en central funktion. Med tidens rationaliseringar, och olyckan med ladugårdens nedbrand, får vi ha förståelse för Långholmens svaga värden för en rationell ägare. Byggnaden kan svårigen att svara upp mot några kommersiella värden. Byggnadens storlek och kostnader för förflyttning för ny funktion, torde vara övermåttigt ideella krafter. Landeryds hembygdsförening tog dock sig ann uppgiften på 1990-talet, men fick se sig besegrade av fastighetsägarens krav och kommunal byråkrati. Sannolikt är lidrets tid förbi, ensamt haltande kvar utan sin ladugård och i övrigt nödvändiga ekonomibyggnader för att bilda en fungerande fägård på ett aktivt och ekonomiskt bärande lantbruk. Ledsamt dock att den vackra byggnaden låter sig förfalla intill framtida bortglömdhet.

Denna artikel har ändå sin grund i en naiv önskan. Även en kulturknutte bör hysa förståelse för att byggnader går i överlopp, men densamme vill med dessa rader framföra en sista önskan för byggnadens fortlevnad. Det är det minsta jag kan göra för ett historiskt byggnadsverk som ligger så många landerydsbor och utsocknes besökare än mig själv nära.

Bildtexter:

Ingressbild: Långholmen dokumenterad den 1/1 2018. Foto: Assi Molin.

Bild 2: Landshövding Carl von Nieroth. Okänd konstnär.

Bild 3: Det vackra vagnslidret ännu stått vintern 2018. Foto: Förf.

Bild 4: Det bästa artikelförfattaren lyckats förmedla av Slattefors ståttiga ladugård före branden 1988. Till höger ses början av körbanan till logen.

Bild från Landeryds hembygdsförenings vandring i området 1984. Foto: S-O Ericson.

Bild 5 Magasinet och Långholmens ursprungliga korrelation. Foto: Joakim Johansson (Landeryds hbf) 2006.

Bild 6: Magasinet flyttas för ny funktion. Foto: Joakim Johansson (Landeryds hbf) 2006.

Bild 7: Magasinet efter flytten att tjäna som festlokal. Foto: Joakim Johansson (Landeryds hbf) 2006.

Källa:

Häradsekonomska kartan 1868-1877, Svinstad J112-45-4. Lantmäteriets historiska kartor.

Östgöta Correspondenten 1988-07-06